

**МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО**

**ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ОБОРОНИ
УКРАЇНИ**

6 (43) / 2014

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Рекомендовано
до друку вченою радою Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського
Протокол № 18 від 24 листопада 2014 р.

Київ – 2014

<i>Тогочинський О. М.</i> Технологія формування соціальної компетентності у слухачів вищих навчальних закладів МВС України.....	208
<i>Федоренко О. І.</i> Використання мультимедійних засобів навчання у процесі підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ до професійної діяльності.....	214
<i>Федорук О. М.</i> Здоров'язбереження як об'єкт наукового дослідження.....	219
<i>Франко Ю. П.</i> Викладання інформатики в умовах організації багаторівневої освіти та підготовки висококваліфікованого фахівця.....	224
<i>Фруктова Я. С.</i> Теорії смислопродукування як компонент змісту професійної підготовки фахівців з журналістики та інформації: теоретико-методологічний аспект.....	231
<i>Чайка І. А.</i> Удосконалення професійної підготовки майбутнього педагога засобами інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу.....	237
<i>Яковлева В. А.</i> Деякі методичні аспекти виробничої (комплексної з фаху) практики.....	244

Питання психології

<i>Алексеева Т. В.</i> Міра відповідальності особистості: теоретико-методологічний аналіз проблеми.....	249
<i>Алещенко В. І.</i> Психолого-педагогічний зміст процесу формування авторитету офіцерів Збройних Сил України.....	255
<i>Андрусичин Ю. І.</i> Структурно-функціональна модель розвитку емоційно-вольової стійкості правоохоронців.....	262
<i>Білан І. П.</i> Професійний психологічний відбір в системі психофізіологічного забезпечення льотчиків.....	268
<i>Бужинська С. М.</i> Розвиток модально-специфічної пам'яті як чинник успішної пізнавальної активності молодшого школяра.....	273
<i>Войтюк О. А., Ваколюк Т. В., Балендр А. В.</i> Активне слухання як ефективна стратегія навчання іноземної мови під час підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.....	282
<i>Дубяга А. А.</i> Використання копінг-стратегій військовослужбовцями Національної гвардії України.....	289
<i>Іванова Н. Г.</i> Формування психологічної готовності правоохоронців до діяльності в екстремальних умовах.....	294
<i>Іванова О. А.</i> Механізми регуляції поведінки жінок-військовослужбовців.....	300
<i>Котляр Ю. В.</i> Удосконалення психодіагностичної методики FPI для використання в системі МВС.....	306
<i>Левицька І. М.</i> Маніпуляція у міжособистісній взаємодії: поняття та зміст.....	312
<i>Макарова О. П.</i> Розвиток професійної ідентичності майбутніх правоохоронців шляхом соціально психологічного тренінгу.....	317
<i>Маслюк А. М.</i> Психологічні особливості сприйняття студентами травмуючих подій в сучасній Україні... ..	322
<i>Мельников О. Г., Мельник Я. І.</i> Феноменологія, форми, види та особливості девіантної поведінки військовослужбовців.....	328
<i>Мілорадова Н. Э., Попова Г. В.</i> Особливості проведення психологічного де брифінгу із застосуванням мак (метафоричних асоціативних карт) з представниками силових структур після кризисної ситуації.....	334
<i>Мостова Т. Д.</i> Феноменологія «синдрому відчуження хвороби» при алкоголізмі та наркоманії: психологічні складові.....	341
<i>Приходько І. І.</i> Особливості мотиваційно-вольового компонента психологічної безпеки особистості у військовослужбовців з різними соціально-професійним статусом.....	345
<i>Сахнік О. В.</i> Психологічні аспекти дослідження готовності молодих пенітенціаристів до успішної професійної самореалізації.....	351
<i>Смірнова О. М.</i> Сучасний стан та проблеми гендерної рівності в діяльності органів внутрішніх справ України.....	356
<i>Стасюк В. В., Олійник Л. В.</i> Активізація навчально-пізнавальної діяльності магістрів військово-соціального управління на заняттях з військово-спеціальних дисциплін.....	361
<i>Чекулаєв М. А., Барко В. І.</i> Психологічні засади тренінгу розвитку управлінських здібностей керівників органів внутрішніх справ.....	367
<i>Шаріпова Д. С.</i> Проблема психічної ригідності у наукових дослідженнях.....	374
<i>Щербакова О. О.</i> Гендерні особливості психологічної готовності до школи академічно здібних та обдарованих дітей.....	379
<i>Юр'єва Н. В.</i> Особливості стресостійкості військовослужбовців підрозділів з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних.....	385

Соціально - правові питання

<i>Даценко О. П., Костенко Ю. І., Столбов В. В.</i> Актуальні питання комплектування збройних сил України якісним персоналом під час проведення заходів їх оптимізації та реформування в сучасних умовах.....	393
<i>Жаховський В. О., Лівінський В. Г.</i> Восно-медична доктрина України: її місце серед нормативно-правових актів держави та роль у формуванні системи медичного забезпечення військовослужбовців і цивільного населення у воєнний час.....	397
ДО ВІДОМА АВТОРІВ.....	404

*Фруктова Я. С., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії педагогіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)*

ТЕОРІЇ СМИСЛОПРОДУКУВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНФОРМАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті зроблено спробу окреслити зміст та структуру смислу як базового поняття соціальної комунікації. Саме теорії смислопродукування пропонується визначати як фундаментальні конструкти, елементи генералізованого ядра змісту професійної підготовки фахівців з журналістики та інформації. Що дозволить текст як продукт їх професійної діяльності розглядати як особливим чином організовану змістовно-смыслову цілісність і визначати як систему комунікативно-пізнавальних елементів, функціонально об'єднаних в єдину замкнену ієрархічну змістовно-смыслову структуру (ієрархію комунікативно-пізнавальних програм) загальною концепцією чи задумом (комунікативним наміром).

Ключові слова: соціальна комунікація, соціальний простір, соціальний смисл, смислопродукування, текст, професійна підготовка

В статтєе сделано попытку обозначить содержание смисла как базового понятия социальной коммуникации. Именно теории смыслопродуцирования предлагается определить как фундаментальные конструкты, элементы генерализованного ядра содержания профессиональной подготовки специалистов по журналистике и информации. Что позволит текст как продукт их профессиональной деятельности рассматривать как особым способом организованную содержательно-смысловую целостность и определять как систему коммуникативно-познавательных элементов, функционально объединенных в единую замкнутую иерархическую содержательно-смысловую структуру (иерархию коммуникативно-познавательных программ) общей концепцией или замыслом (коммуникативным намерением).

Ключевые слова: социальная коммуникация, социальное пространство, социальный смысл, смыслопродуцирование, текст, профессиональная подготовка.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми Наш час, на думку вітчизняних науковців, погляди яких ми поділяємо, позначений двома протилежними тенденціями: кристалізацією соціальних систем при синхронному зростанні рівня їх внутрішньої нестабільності, що корелює із міжцивілізаційною конфліктністю в загальносвітовому масштабі, та породженням нових соціальних протиріч постінформаційного суспільства, що стосуються сфери соціального смислопродукування.

Саме тому об'єктом нашого дослідження є соціальна комунікація як професійна діяльність, метою якої, на наше переконання, має бути об'єктивація та актуалізація смислопродукуючих констант в їх етно-регіональному вимірі.

Аналіз наукових досліджень На сьогодні соціокомунікаційна проблематика, зокрема смисл як базове поняття, є складовою змісту фундаментальних суспільних наук, зокрема соціальної філософії, соціології, соціолінгвістики, вікової, загальної та соціальної психології, культурології, політології, та об'єктом

емпіричних досліджень маркетингу та менеджменту, документалістики, журналістики, теорії реклами та паблік рілейшенз.

Вивченню концептуальних основ соціальної комунікації присвячено наукові праці В. І. Аршинова, О. О. Бодальова, П. Б. Варрема і Ч. Кнаппера, Л. Гржесіка, Є. П. Головахи і Н.В. Паніної, В.Є. Кемерова, Р. Я. Купера, Ф. Літгауера, Т. Мадржіцкокого, Е. Малібруди, Дж. Олпорта, Е. Тржбінска, Б. Труянска та інших дослідників.

Теоретичні аспекти комунікативних відносин досліджені в роботах Ю. П. Буданцева, Л. А. Вербицької, В. В. Василькової, І. А. Дементьєва, Т. Н. Громової, Т. М. Дрідзе, П. С. Дрункера, А. С. Іонова, Л. А. Кайгородової, В. П. Конецької, В. І. Курбатова, Ю. Подгурецького, Г. Г. Почепцова, Г. С. Пшегусової, А. В. Соколова, Ю. Хабермаса, Р. С. Цаголова та інших авторів.

Проте, не зважаючи на численні дослідження, цілісна міждисциплінарна теорія соціальної комунікації на сьогодні ще не сформульована. Не отримали завершеного наукового обґрунтування зміст та структура

базових соціокомунікативних категорій таких як: соціальний час, соціальний простір та соціальний смисл. Хоча саме вони, на нашу думку, мають бути фундаментальними щодо змісту професійної підготовки фахівців соціальної комунікації. Така суперечність між теорією та практикою об'єктивує проблему аналізу згаданих наукових категорій.

Формулювання мети та завдань статті У нашій науковій розвідці ми спробуємо розглянути теорії смислопродукування як компоненти підготовки професійних комунікаторів – фахівців з журналістики та інформації.

Виклад основного матеріалу Соціальна комунікація розглядається сучасними науковцями, зокрема Василькова В.В., Дрідзе Т. М., Романенком Ю.В., Соколовим А.В. [2,3,5,6], як особливий соціальний феномен, що здійснюється через індивідуально-особистісну та соціально-значущу комунікативну взаємодію та передбачає обмін соціальними смислами в соціальному часі та соціальному просторі, та обумовлює хід та результати соціального пізнання, конструювання та конституювання суспільних та міжособистісних відносин. Соціальна комунікація є важливою функціональною характеристикою суспільства, яка орієнтована на відтворення і конструктивну динаміку соціокультурних норм і зразків, що підтримують громадянську єдність. Її окреслюють як комунікативну взаємодію представників соціальних груп або інститутів один з одним, з людьми, які реалізують свої стратифікаційні, ціннісно-смислові і статусно-рольові можливості в рамках як реальних сформованих суспільних інститутів, так і в рамках соціальних інститутів, що є історичною і віртуально-технологічною смисловою та символічною реальністю сучасного соціуму.

Науковці розрізняють три багатовимірні просторово-часові координати: генетичний хронотоп, де відбувається рух біологічних образів і генетичних програм в біологічному часі та просторі; психічний (особистісний) хронотоп, де побутують смисли, освоєнні особистістю (сфера духовного життя, що сформувалася в процесі життєдіяльності людини); соціальний хронотоп, де відбувається рух смислів в соціальному часі і просторі, тобто у певному людському

суспільстві. Залежно від просторово-часової середовища науковцями здійснюється типізація комунікації, а саме, опосередкованої і доцільної взаємодії суб'єктів: матеріальна (транспортна, енергетична, міграція населення, епідемії та ін.); генетична (біологічна, видова); психічна (внутришньоособистісна, автокомунікація); соціальна (суспільна). Три останні типи на сьогодні прийнято розглядати як смислові. При цьому повідомлення смислових комунікацій завжди мають ідеальний (духовний) зміст і, як правило, але не завжди – матеріальну форму.

Відтворення і розвиток будь-якого суспільства, на думку сучасних науковців, має системний характер, тобто відбувається в мікро- і макроконтинуумі соціальних відносин і взаємодій, найважливішою конституентною яких є смислові структури. Суспільство зцементовується, інтегрується, інституціоналізується та легітимується завдяки іманентній йому системі смислопродукування.

В численних працях М. Вебера, Т. Парсонса, Г. Міда, Г. Блумера, І. Попова, П. Сорокіна, О. Цветнова, С. Кравченко, П. Бергера, П. Лукмана та інших з теорії та історії соціології досліджуються нормативні макродиспозиції структурування простору смислотворення в соціальних системах. Обґрунтування нормативно-мікросоціальних чинників смислопродукування як важливої функції вибору сценарія становлення модальної особи в культурі соціальної системи представлено в монографіях з етносоціології, які присвячені особливостям вияву етнічних чинників у функціонуванні та розвитку соціальних систем (Г. Гарфінкель, М. Мід, А. Кардинер). Аналізові позасвідомих соціальних диспозицій в смислопродукуванні соціальної системи присвячено праці з соціального психоаналізу К. Юнга, Д. Хілмана, Д. Шарпа; з проблематики етносоціології та психології трансперсональних конструктів, соціальної психології мас та соціології політики (Г. Лебон, С. Московічі, П. Бурд'є).

На сьогодні базовим елементом суспільства виступає комунікація, що породжується суспільством. Індивід відноситься до суспільства лише в тій мірі, у якій бере участь у комунікації. В організованій, а не хаотичній соціальній комунікації комуніканти і реципієнти

усвідомлено переслідують три цілі: пізнавальну – поширення (комунікант) або отримання (реципієнт) нових знань або формування умінь; спонукальну – стимулювання інших людей до якихось дій або отримання потрібних стимулів; експресивну – вираження чи набуття певних переживань, емоцій. Для досягнення цих цілей зміст комунікаційних повідомлень має включати: знання та вміння (комунікант щось знає або вміє і може поділитися цим досвідом з іншими людьми); стимули (вольові впливи, які спонукають до активності); емоції (комуніканту важливо емоційно «розрядитися», отримати співчуття, а реципієнт шукає позитивних емоцій і душевного комфорту). Саме ці продукти духовної людської діяльності П.О.Сорокін [7] називає смислами. Таким чином, коли йдеться про соціальну комунікацію, мається на увазі рух у соціальному просторі та часі знань, умінь, стимулів, емоцій. У поняття «знання» науковці включають не тільки санкціоновані розумом факти і концепції, але й інтуїтивно прийняті ціннісні орієнтації, ідеали, переконання і предмети віри, бо людина знає про їх існування в своїй свідомості. У поняття «вміння» входять норми, навички, методи, прийоми, звички, неусвідомлювані установки, що визначають дії людини в тій чи іншій ситуації. Інакше кажучи, знання – це те, що людина думає (зміст мислення), а вміння – це те, як людина діє. Принципова різниця між знанням і вмінням як компонентами соціальних смислів полягає в тому, що знання можна повідомити усно або письмово, а вміння потрібно унаочнити, оскільки опис завжди буде неповним. Окрім того науковці наголошують на існуванні проміжних, гібридних смислів. Ідеали, переконання, предмети віри – це синтез раціонального, емоційного і вольового начала. Вони не тільки визнаються розумом «найкращими», а й чуттєво переживаються і здатні спонукати до дії. Аналогічно норми і методи являють собою «інструментальне знання» і не вписуються повністю в категорію «вміння». Психологи наголошують на тому, що джерелом знань, умінь, стимулів, емоцій є індивідуальна психіка, де ці стимули зароджуються і рухаються спочатку в психічному часі та просторі. Для того, щоб почалася соціальна комунікація, комунікант повинен здійснити опредмечування своїх

сенси, тобто втілити їх у змісті комунікаційного повідомлення. Згодом комунікаційне повідомлення рухається в матеріальному просторі та часі, досягаючи зрештою свого реципієнта. Для того, щоб завершилася соціальна комунікація, реципієнту потрібно розпредметити смисловий зміст повідомлення, тобто зрозуміти його і включити в свою психіку, точніше – в індивідуальну пам'ять. Таким чином на практиці соціальна комунікація виявляється досить складним процесом, де відбуваються операції опредмечування та розпредмечування смислів і перехід їх з психічного хронотопу в матеріальний хронотоп і знову в психічний. Смисли, якими володіє мовець, можуть опредмечуватися як у вигляді комунікаційних повідомлень (мова, лист, малюнок); так і утилітарних виробів (знаряддя праці, зброя, одяг, помешкання), де також втілені знання та вміння людини. При цьому комунікаційне пізнання є творчим пізнавальним актом, оскільки реципієнт не тільки усвідомлює поверхневий і глибинний смисли повідомлення, а й оцінює їх з точки зору етичної відповідності і прагматичної користі. Соціальні смисли (знання, емоції, стимули) мають властивість старіння, тобто втрачають цінність з часом.

В рамках нормативної парадигми, прихильниками якої у різні часи були Т. Парсонс, К. Маркс, Р. Міллз, Г. Лукач, Н. Луманн, К. Леві-Стросс, П.Бурд'є та інші не менш відомі соціологи, смислоутворення розглядається в якості механізму соціальної системи, що обумовлено існуванням надособових патернів (символів, значень та цінностей), що ліпше відтворюються в якості примусових соціальних фактів та підлягають інтеріоризації індивідом. Смысл соціальний трактується, як когнітивно-афективно-етологічний конструкт, що виражає відповідність диспозицій певного суб'єкта інтенції його соціальної поведінки або ж міру адекватності семіозису і практики. Соціальний смысл має щонайменш три атрибуції: комунікативна інтерсуб'єктність (утворення смислів в процесі соціальної комунікації), універсальність (здатність до трансляції та декодування необмеженої кількості інших суб'єктів), легітимність (опора на авторитет соціальних інституцій або навіть соціальної системи в цілому при спробі ігнорування або ж знецінення смислів окремими суб'єктами).

Такої думки, дотримувався, зокрема, Т. Парсонс. Він виводив смислопродукування із системи колективних символів, наперед заданих індивідуальній інтеракції: «Соціальна система складається з множини індивідуальних акторів, що взаємодіють одне з одним в ситуації, що має, щонайменше, фізичний аспект і аспект зовнішнього середовища; акторів, мотивованих згідно з тенденцією до оптимізації задоволення і чиставлення до обставин (і одне до одного в тому числі) визначається відповідно до системи структурованих культурою колективних символів» [8, 5-6].

Смислопродукування в нормативно-макросоціологічному субваріанті розглядається крізь призму існування соціальної тотальності як системи соціальних фактів (Е. Дюркгейм), колективно-структурованих символів (Т. Парсонс), суспільно-економічних формацій з детермінуючим впливом виробничих відносин на надбудову з її смислопродукуючими механізмами (ідеологією, релігією, мистецтвом, філософією) (К. Маркс), полезалежних практик (П. Бурд'є), автопоейзису (Н. Луман), еквівалентних соціальних мереж (Р. Берт). Сенси формуються як конденсати, типізації соціального досвіду, примусові щодо індивіда, який перебуває в суспільстві, підсистемі інтеграції, соціальному класі, соціальному полі, аутопоетичній системі чи соціальній мережі. Акцент дослідження зміщується на констатацію факту примусової соціалізації, загального консерватизму механізмів смислотворення в аспекті здійснення вибору людиною певних ціннісних орієнтирів власної життєдіяльності, переважаючому значенні рецепції та репродукції смислу над конструюванням і творенням.

Проблема смислопродукування в нормативно-мікросоціологічному субваріанті представлена соціальною драматургією І. Гофмана, соціологією комунікативної дії Ю. Габермаса та низкою інших концепцій. Механізми смислопродукування та відповідні їм образи аналізуються тут в якості типізацій, що підлягають вибору індивідом. Звідси випливає, що індивід може обирати соціально-типізований сценарій смислопродукування, але має досягати інтеграції власної ініціативи і патерну соціальної дії, тобто компромісу між

власною смислопродукуючою активністю та соціально-легітимним сценарієм її здійснення.

Іншим способом розуміння механізмів смислопродукування є інтерпретативна парадигма, в якій культурно значущі символи щоразу піддаються варіативному перебору індивідами, що привносять особисту оцінку ситуації. «Інтеракція, – відзначає Х. Абельс, – не є умовою, в якій виявляються соціологічні детермінанти поведінки, а являє собою взаємопов'язану поведінку її учасників. Тому інтеракція є процесом, який сам формує поведінку людей. Висловлюючись простіше, люди в процесі інтеракції мають звертати увагу на те, що має зробити інша людина» [1, 54].

Інтерпретативно-макросоціологічний субваріант акцентується на конструюючій активності щодо створення типізацій соціального світу, котрий існує як універсум самоочевидностей, що забезпечують інтерсуб'єктну інтеграцію різних агентів із суперечливо-альтернативними патернами смислотворення. Стабільність останнього залежить вже від того, чи ставляться під сумнів певні рутинізовані сценарії соціальної практики, тобто визнають чи ні їхню легітимність індивіди і соціальні групи. Цей субваріант передбачає включення смислотворення в мікроконтекст, де значущою стає «практика тлумачення» та «рефлексивна пояснюваність» смислу для учасників мікроситуації. Такої позиції дотримуються, зокрема, представники етнометодології (Г. Гарфінкель, Е. Щеглофф, Ч. Гудвіл та ін.), визначаючи об'єктивну реальність соціальних фактів як мікропростір мовного смислотворення, як локально та ендогенно здійснювану, природно організовану, рефлексивно пояснювану безперервну практичну справу, яка всюди, завжди, виключно є творенням учасників.

Смислотворення соціальне, на думку вітчизняного дослідника цієї проблематики Романенка Ю. В. [5] є сукупністю процесів символічної трансгресії, сигніфікації (первинне наділення соціальною значущістю, інтерсуб'єктністю), генералізації (усуспільнення смислів через мережу соціальних комунікацій) та легітимізації (вторинно інституційного закріплення) соціальних смислів. Сенси, що отримують значення, стають соціальними смислами, набуваючи всіх вищеперерахованих ознак і

включаються в соціальний семіозис, тобто, стають значеннями, з яких і через які утворюються інші значення - кодами. Сенси, які залишаються без значення, витісняються на периферію смислоутворення, утворюючи його резерв. Цей резерв накопичується у вигляді периферійних соціальних смислів або ж переходить в колективне безсвідоме. У цьому контексті вважаємо за потрібне згадати про те, що Мід Д. Г. [4] ввів у науковий обіг поняття «імітація», розглядаючи цей феномен як стратегію смислоутворення, притаманну соціальним системам, які вибудовують своє життя через наслідування чужих соціальних метапрограм, іноземного етносоціального досвіду, тобто, інтеріоризують соціальні сценарії інших систем.

Вкрай цікавою щодо вирішення проблеми породження та розкриття смислів є, на наш погляд, комплексна міждисциплінарна семіосоціопсихологічна концепція соціальної комунікації, розроблена російським ученим, доктором психологічних наук, професором соціології Тамарою Моїсеївною Дрідзе [3]. Авторка зробила спробу здійснити глибинне розуміння взаємного колообігу процесів, які постійно відбуваються між людиною та її інформаційним (ширше – соціокультурним) середовищем. При цьому предметом вивчення було знакове спілкування як процес обміну текстуально оформленою смисловою інформацією. А отже вона вивчає місце текстової діяльності у структурі соціальної комунікації; роль і місце текстів (повідомлень) в мотивованому і цілеспрямованому обміні ідеями, уявленнями й емоціями, установками і ціннісними орієнтаціями, зразками поведінки та діяльності. Самостійними одиницями аналізу були, крім слів, фраз, кадрів, зображень, звуків, також емоції, асоціації, які виявляються як безпосередньо в тексті, так і «між рядками». Основними «точками відліку» при цьому є приховані, невидимі без спеціального інструментарію «пружини»: мотиваційно-цільова, або інтенціональна, першопричина спілкування та спрямованість на пошук оптимальних форм і способів створення діалогічного комунікативного простору між сторонами, що спілкуються. Особливу увагу в теорії приділено соціоментальним характеристикам аудиторії. Тільки за таких умов аналізу, на думку авторки, погляди якої ми поділяємо, знаходяться пояснення парадоксів і «дивацтв» прийняття, виникає можливість

систематизації реакцій людей і, отже, соціальної діагностики та соціального проектування комунікаційних процесів. Ефект діалогу як смислового контакту, заснованого на здатності і прагненні суб'єктів до адекватного тлумачення комунікативних намірів партнерів по спілкуванню. В центрі уваги семіосоціопсихологічної парадигми виявляється соціальна комунікація, яка розглядається як універсальний соціокультурний механізм, орієнтований на взаємодію соціальних суб'єктів, на відтворення і динаміку соціокультурних норм і зразків такої взаємодії, при цьому йдеться не про згоду з позицією автора – тільки про розуміння цієї позиції. Процеси спілкування розглядаються автором як мотивована і цілеобумовлена текстова діяльність, здійснювана людьми в контексті проблемних життєвих ситуацій, що лежать біля витоків будь-яких соціально значущих процесів. Залежно від того, досягається чи ні бажаний смисловий контакт, коли поєднуються смислові фокуси (комунікативні домінанти) породжуваного та тексту, що інтерпретується, поряд з поняттям «комунікація» (діалог) використовуються поняття «псевдокомунікація», як спроба діалогу, яка не закінчилася адекватними інтерпретаціями комунікативних інтенцій і «квазікомунікація» - ритуальне «дійство», які підміняють спілкування і не припускають діалогу за вихідної умови. І в першому і в другому варіантах спілкування відправник і одержувач інформації залишаються на різних полюсах інформаційного каналу. Такі випадки носять назву «комунікативних збоїв», або «ножиць сприйняття». При цьому виникає несподіваний або небажаний для комунікатора результат спілкування. Таким чином смислове поле виникає за допомогою циркуляції між людьми, які вступили в комунікаційну взаємодію, не тільки інформації, але, перш за все, думок, ідей та емоцій. Необхідно наголосити на тому, що факт неспівпадіння думки і слова неодноразово відзначали психологи, зокрема Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, Н.І. Жинкин, І.А. Сеченов, А.А. Леонтьєв, П.Я. Гальперін.

Текст як комунікативний знак вищого порядку, на думку авторки теорії, є особливим чином організованою змістовно-смисловою цілісністю і може бути визначений як система комунікативно-пізнавальних елементів, функціонально об'єднаних в єдину замкнену ієрархічну змістовно-

сміслову структуру (ієрархію комунікативно-пізнавальних програм) загальною концепцією чи задумом (комунікативним наміром) партнерів по спілкуванню. Т. Дридзе виділяє шість рівнів розуміння текстів, а саме: надзавдання, задум, мета, цілепокладання, комунікативний намір, мотивація спілкування (в комплексі – інтенція), пов'язані зі способом «дозволу» проблемної ситуації в даному соціальному контексті; тези і контртези; аргументи і контраргументи; ілюстрації; фони; фони до фонів. Ці рівні мають, на нашу думку, свідомо конструюватися професійними мовцями, зокрема журналістами, рекламістами, редакторами.

Висновки, перспективи подальших досліджень Вважаємо, що на основі змісту саме цієї теорії можуть бути сформовані професійно значимі вміння та навички майбутніх фахівців з журналістики та інформації, оскільки авторські тексти є результатами їхньої діяльності у сфері соціальної комунікації, а об'єктивне продукування та просування соціальних смислів виступає метою функціонування таких соціальних інститутів як журналістика, реклама і зв'язки з громадськістю, видавнича справа. Тому вбачаємо об'єктивну потребу в трансформуванні та адаптуванні змісту наукових теорій у зміст професійної підготовки згаданих вище фахівців.

Література

1. Абельс Х. Интеракция, идентификация, презентация. / Хайнц Абельс / Пер. с нем. Н. А. Головина и В. В. Козловского. - СПб: Алетейя, 1999.- 272 с.
2. Василькова В.В. Исследовательские стратегии изучения социальной коммуникации и их использование для описания общества знания // Общество знания: от идеи к практике. В 3-х частях. Ч.2. Социальные коммуникации в обществе знания / Под ред. В.В. Васильковой, Л.А. Вербицкой. - СПб.: Скифия-принт, 2009.- 346 с.
3. Дридзе Т. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации: проблемы семиосоциопсихологии/ Тамара Дридзе – М.: Наука, 1984 -232 с.
4. Мід Дж. Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста./ Дж. Г. Мід - К.: Український Центр духовної культури, 2000. - 416 с.
5. Романенко Ю.В. Смислоутворення в соціальних системах./ Ю.В. Романенко - Київ, «Е та Е», 2005.- 274 с.
6. Соколов А.В. Общая теория социальной коммуникации: Учебное пособие./ А. В. Соколов - СПб.: Изд-во Михайлова В. А., - 2002.- 461 с.
7. Сорокин П.А. Социология как наука (Человек, цивилизация, общество). / П. А. Сорокин / Общ. ред., сост. и предисл. А.Ю. Согомонов: Пер. с англ. — М., : Политиздат, 1992.- 341 с.
8. Parsons Talcott The Social System. Glencoe, Ill.: Free Press, 1951.-258 s.

Fruktova Y. S., candidate of pedagogy, associate professor

PRODUCTION OF MEANS THEORY AS A COMPONENT OF CONTENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALIST IN JOURNALISM AND INFORMATIONAL TECHNOLOGIES: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

The present article made attempt to outline the content and structure of meaning as a basic concept of social communication. Nowadays social communication is regarded as social exchange of meanings in social time and space, and determines the progress and results of social knowledge construction and constitution of social and interpersonal relationships. Despite numerous researches, holistic interdisciplinary theory of social communication in present day is not formulated yet. Completed scientific substantiation of basic structure and content of social and communicative categories like social sense have not been gotten. There are substantial differences over how to describe the theoretical foundations and mechanisms production of means. Although they should be regarded as fundamental constructs, elements of generalized core of content of professional training of specialists in journalism and informational technologies. Text as a product of their professional activity should be seen as a special form of organized of content-sense integrity and can be defined as a system of communicative and cognitive elements are functionally united by into a single closed hierarchical content-sense structure (hierarchy of communicative and cognitive programs) general concept or idea (communicative intention). Considering the role and functions in the modern society, exactly mas-media can act to the information model of mental representation of experience in the culture of the social system, that is fixed metasens as relatively isolated privileged mental core and corresponding institutionalized social experience.

Keywords: social communication, social space, social sense, production of means, text, professional training